Commissie Bos, Subcommissie III (Onderwijs)
NA Commissie Herziening Grondwet 1914-1916, inv.nr. 4.

Overzicht van het verhandelde, benevens de besluiten, genomen in Subcommissie III (voorwaarden voor de subsidiëring van het bijzonder onderwijs)

Voorzitter: de Heer De Savornin Lohman.
1e Vergadering, gehouden in het gebouw der Tweede Kamer op Zaterdag 26 September 1914, te 11 uur.
Aanwezig alle leden, te weten met den Voorzitter, de Heeren: Ter Laan, Tydeman, Roodhuyzen en Van Wijnbergen, benevens de adj. secretaris der Staatscommissie De Jonge, die als Secretaris zal fungeeren.

Het voorstel van den Voorzitter komt in bespreking.
De Heer Ter Laan wenscht de bestaande wet niet in die mate op den voet te volgen als de Voorzitter voorstelt, doch geeft er de voorkeur aan, dat voorop sta eene bepaling als de Voorzitter reeds opneemt in art. 12, n.l., dat zoowel de openbare als de bijzondere scholen moeten "voldoen aan dezelfde eischen." Men behoude dan titel I der wet, doch voege de titels II en III samen onder het opschrift "Van het onderwijs"; aan het slot van dien titel komen dan de noodzakelijke uitzonderingen op dien regel van gelijkstelling. Daarna volge nog een titel "Van de jaarwedden en de pensioenen."
Besloten wordt, dat voorloopig het voorstel van den Voorzitter zal worden gevolgd.

artikel o
Ten aanzien van art. o vervalt op verzoek van de Heeren Ter Laan en Roodhuyzen het woord "desverlangd," omdat h.i. moet vaststaan, dat niet slechts de Minister den Raad, doch deze ook den Minister een voorstel moet kunnen doen.
De Heer Roodhuyzen, die in den Onderwijsraad een vertrouwenslichaam in onderwijszaken wil zien, betreurt, dat de Raad slechts advies kan geven.
Hiertegen merkt de Heer Ter Laan op, dat dit niet wel anders kan, daar de Minister verantwoordelijk moet blijven; nochtans zal de practijk uitwijzen, dat de Minister den Raad meer en meer zal volgen, vooral als deze geen politiek college is. Aangezien de Voorzitter en de Heer Van Wijnbergen zich hiermede vereenigen, blijft het adviseerend karakter van den Raad gehandhaafd, waarbij de Voorzitter nog opmerkt, dat de Raad het verband moet vertegenwoordigen tusschen de verschillende takken van onderwijs en geen ambtenaren-college, doch eene college van op onderwijs gebied bekende mannen, van allerlei richting zal moeten zijn.
Nadat de Heer Tydeman gevraagd heeft, of onder "volksonderwijs" ook het ambachtsonderwijs en het middelbaar en hooger onderwijs zal zijn begrepen, en de Voorzitter de meening verdedigd heeft, dat men er niet onder behoort te begrijpen dat deel van het onderwijs, dat reeds door zijne eigene colleges wordt vertegenwoordigd (senaten, curatoren) wordt besloten dit woord te vervangen door "lager onderwijs", met inbegrip van het lager vak-onderwijs.
De Heer Tydeman wenscht nader ingelicht te worden omtrent de samenstelling van den Raad. Zal deze uit b.v. 5 of uit b.v. 20 leden bestaan, en zal hij zich in afdeelingen splitsen? Wenschelijk ware het z.i. ook de hoofdtrekken in de wet op te nemen en niet alles aan den algemeenen maatregel van bestuur over te laten.
De Heer Roodhuyzen acht een college van 5 à 7 leden het beste, die dan niet eene zitpenning, doch eene bezoldiging zouden moeten genieten.

Daarentegen is de Voorzitter meer voor een college van ten minste 11 leden, opdat men zoowel met de verschillende provinciën als met de onderscheidene richtingen bij de samenstelling zal rekenen.
Nadat de Heer Ter Laan nog de wenschelijkheid van toelating van vrouwen tot den Onderwijsraad had betoogd, waarmede de overige Heeren het eens zijn, doch tevens opmerkte, dat dit niet expressis verbis behoeft te worden bepaald, wordt ten slotte de volgende redactie van het laatste lid van artikel o aangenomen: "De Raad bestaat uit ten minste negen en ten hoogste vijftien leden; de verdere samenstelling en werkzaamheden te regelen bij algemeenen maatregel van bestuur."

art. 4, tweede lid
De Heer Ter Laan wijst er op, dat dit een voorbeeld is van hetgeen hij wenscht, n.l. de bijeenvoeging van bepalingen omtrent het openbaar en bijzonder onderwijs. Den Secretaris wordt opgedragen na te gaan, of er nog scholen bestaan als aan het slot van het tegenwoordige wetsartikel bedoeld.
De Heer Tydeman vraagt of het wel zoo zeker is, dat indien de bijzondere school niet aan deze bepaling voldoet, zij wordt gesloten. Bij openbare scholen treden Gedeputeerde Staten in de plaats van het onwillige gemeentebestuur. Maar bij de bijzondere scholen is zoodanige autoriteit er niet. Sluiting, enkel omdat aan bouweischen niet voldaan wordt, is niet voorgeschreven. Besloten wordt dit nog eens onder de oogen te zien bij art. 59, zoodat dan eene bepaling aldaar zou kunnen worden opgenomen, waardoor niet slechts het bouwsubsidie, maar elk ander subsidie voor deze weigerachtige school wordt ingehouden <gewijzigd in: waardoor geregeld kan worden hoe de bijzondere school behoort te worden gedwongen de bouwvoorschriften na te leven, indien de tegenwoordige dwang, inhouding van het "bouwsubsidie" komt te vervallen>.

artikel 9, eerste lid
Besloten wordt het wetsartikel onveranderd te behouden.

artikel 12, eerste lid
De Heer Roodhuyzen, is het met den Voorzitter eens, dat men zich bepalen moet tot kweekscholen en dagnormaalscholen als eenige opleidingsinrichtingen; altijd als dit mogelijk is. Evenwel zou hij zich sterk verzetten tegen terugwerkende kracht ten aanzien van de opleiding door schoolhoofden, daar hij dezen niet de thans geldende premie, waarop zij rekenen, wil ontnemen.
De Heer Ter Laan wil die opleiding beslist afschaffen; in 1889, toen er een tekort aan onderwijzers bestond in de premie ingevoerd en sinds 1905 op *f*700,- gebracht.
Men zal volgens den Heer Roodhuyzen bij eene overgangsbepaling eene schadeloosstelling van deze schoolhoofden moeten vaststellen.
De Heer Van Wijnbergen vreest, dat de regeling volgens het slot van 's Voorzitters voorstel zeer duur zal worden; de Rijkskweekscholen zijn nu eenmaal niet goedkoop.
Tenslotte vereenigt men zich met het voorstel van den Voorzitter, in de onderstelling dat de Commissie zich met de voorgestelde eerste alinea vereenigt; de voorbereiding daarvoor berust bij een andere Subcommissie.

artikel 12, vijfde lid
De Heer Tydeman zou ook de gemeentelijke kweekscholen willen behouden; groote steden, bijv. Amsterdam, moeten in haar eigen onderwijzend personeel kunnen blijven voorzien.

Hiertegen merkt de Voorzitter op, dat in groote steden zeker Rijkskweekscholen zullen komen. Het door de Staatscommissie aangenomen stelsel brengt mede, dat de gemeenten alleen in den schoolbouw voorzien.
Daartegen voert de Heer Tydeman [...] aan, dat het behoud van gemeentelijke kweekscholen dit stelsel niet aantast.
De Heer Ter Laan merkt op, dat ten aanzien van de financiën men de gemeentelijke kweekscholen als bijzondere kweekscholen kan beschouwen, daar men toch niet den gemeenten kan verbieden wat men aan bijzondere personen toestaat.
De Voorzitter geeft er de voorkeur aan de opleiding geheel in handen van het Rijk te laten, maar merkt op dat deze quaestie bij eene andere Subcommissie behoort.
Besloten wordt art. 12, vijfde lid, voorshands onveranderd te laten.

artikel 12, a
De Voorzitter verbetert de drukfout "zeven" jaar in "zes" jaar.
De Heer Ter Laan wil de ongelijke concurrentie in zake den leeftijd van toelating uit de wereld hebben. Het is echter de vraag of het voorgestelde artikel aan alle bezwaren tegemoet komt.
Na eenige bespreking wordt besloten art. 12, a, te doen vervallen, doch hier een nieuw artikel op te nemen, dat tot inhoud heeft het bepaalde in art. 19, onder e, waarbij dan het woord "openbaar" vervalt. De woorden "en van dien, waarop zij die school moeten verlaten" behooren hier evenwel niet te worden overgenomen. Zoodoende berust de beslissing voor elke gemeente voor alle scholen bij den gemeenteraad, terwijl het tweede lid van art. 19 mede toepasselijk moet zijn, waarbij tevens dient in het oog te worden gehouden, dat het beroepsrecht op de Kroon, thans volgens art. 14 ook voor dit geval e niet uitgezonderd, gehandhaafd blijft.
Hierna verdaagt de Voorzitter de vergadering tot Donderdag 1 October 1914, des morgens te 10 uur.